

Η δυσκολία διατύπωσης της σωστής ευαγγελικής διδασκαλίας με φιλοσοφικούς όρους

Επιστήμες / Φιλοσοφία

Δρ. Ιωάννης Ν. Λίλης Λέκτορας Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2a5F198>]

Η διαφορετική χρήση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας μεταξύ της «βυζαντινής φιλοσοφίας» και του χριστιανικού δόγματος έγκειται και στον διαφορετικό τρόπο πρόσληψης μεταξύ των δύο χώρων (το δόγμα χρησιμοποίησε τους φιλοσοφικούς όρους και η «βυζαντινή φιλοσοφία» μελέτησε και σχολίασε τα αρχαία ελληνικά φιλοσοφικά κείμενα), αλλά και στην αιτία. Το χριστιανικό δόγμα προσέλαβε την αρχαία ελληνική φιλοσοφία μέσα σε τραγικές συνθήκες πολεμικών καταστάσεων.

Οι αιρετικοί κληρικοί δεν ήταν εύκολο να διαγνωσθούν εξ αρχής από την Εκκλησία καθώς α) ήταν και ίδιοι κληρικοί, σχεδόν πάντοτε αρχιερείς και Προκαθημένοι Εκκλησιών και β) δεν μπορούσαν όλοι να γνωρίζουν με ακρίβεια το περιεχόμενο των φιλοσοφικών όρων της κλασικής αρχαιότητας, ώστε να κρίνουν αν ένας φιλοσοφικός όρος, π.χ. το «ἀγέννητον» του Πλάτωνα ή η «οὐσία» του Αριστοτέλη, αλλοιώνει ή όχι την ευαγγελική διδασκαλία, όχι μόνο γιατί δεν γνώριζαν όλοι το ακριβές περιεχόμενο των φιλοσοφικών όρων, αλλά και γιατί τόσους αιώνες μετά την κλασική αρχαιότητα, στις αχανέστερες εκτάσεις των ελληνοβυζαντινών επικρατειών (οι οποίες αργότερα έγιναν βυζαντινές εκτάσεις), οι όροι είχαν χάσει το αρχικό τους περιεχόμενο. Όμως και όταν ακόμα εξακριβώνονταν η αιρετική τους απόκλιση, επίσης δεν ήταν εύκολο να διατυπωθεί η σωστή ευαγγελική διδασκαλία με φιλοσοφικούς όρους, γιατί δεν το επέτρεπε ο αυτοκράτορας, γεγονός που φαινόταν πολύ καθαρά με την (αυτοκρατορικώς) καθοδηγούμενη αντίδραση του λαού. Αρκετές φορές δεν το επέτρεπε και ο ίδιος ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, αλλά αυτό συνέβαινε γιατί συνήθως ο Κωνσταντινουπόλεως ήταν συγγενής του αυτοκράτορα. Ποτέ ο αυτοκράτορας δεν θα επέτρεπε την άνοδο στο θρόνο ενός Πατριάρχη που δεν θα μπορούσε να τον ελέγξει (σπάνια παρατηρούνταν ανάλογη τακτική με τους υπόλοιπους Πατριάρχες).

Η διατύπωση του χριστιανικού δόγματος δεν ήταν απόρροια εργασίας γραφείου ή στοχασμού. Βέβαια πολλοί Πατέρες της Εκκλησίας ομολογούν στα κείμενα τους πως δυσκολεύθηκαν πολύ, στα πλαίσια του χριστιανικού δόγματος μεταξύ 4^{ου} και 9^{ου} αιώνας, μέχρι να βρουν τον κατάλληλο όρο, όπως ο Μέγας Αθανάσιος, όταν έπρεπε να μελετήσει όλα τα χωρία της Καινής Διαθήκης στην προσπάθεια του να

χρησιμοποιήσει για πρώτη φορά τους όρους «κτιστό» και «ἄκτιστο» στη θεολογία[6] ή ο Μέγας Βασίλειος, όταν αναζητούσε τον κατάλληλο όρο για να δείξει τη σχέση του Αγίου Πνεύματος με τα άλλα δύο πρόσωπα της Αγίας Τριάδος, όμως αναγκάζονταν να εισέλθουν σε αυτήν τη διαδικασία ύστερα από τα έντονα γεγονότα των αιρετικών προκλήσεων, και όχι από διάθεση προσωπικού εκκλησιαστικού στοχασμού. Κάθε φορά που ενσωματώνονταν ένας καινούριος φιλοσοφικός όρος στο χριστιανικό δόγμα, πάντοτε ύστερα από έντονες διαμάχες, καθίσταντο πλέον τεχνικός όρος της εκκλησιαστικής διδασκαλίας, με την επικύρωση Οικουμενικής Συνόδου, χωρίς να μπορεί ποτέ να αλλάξει. Αυτό συμβαίνει μέχρι και σήμερα. Οι δογματικοί όροι και στη σύγχρονη Εκκλησία είναι αμετάβλητοι, γιατί είναι δείκτες της αλήθειας που διατυπώθηκαν ύστερα από πολύ σκέψη και αγώνα.

Στην αρχή της δογματικής διατυπώσεως (θα τοποθετούσαμε αυτήν την αρχή το 325 μ.Χ. που έλαβε χώρα η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος) η χρήση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας εκ μέρους του χριστιανικού δόγματος πρέπει να απασχολούσε ελάχιστους, γιατί οι χριστιανοί ήταν μειοψηφία. Όταν όμως ο Χριστιανισμός αναγνωρίστηκε επίσημα από την αυτοκρατορία και άρχισε να γίνεται ο βασικός ενοποιητικός κρίκος της αυτοκρατορίας, τα δογματικά ζητήματα και η χρήση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας εκ μέρους τους, αφορούσαν όλους τους υπηκόους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τα εκκλησιαστικά μέλη που δεν δέχτηκαν την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας, το 451 μ.Χ., έφυγαν και από την Εκκλησία, οι συγκεκριμένες Εκκλησίες ονομάστηκαν προ - Χαλκηδόνιες ή αντι - Χαλκηδόνιες, και ο αυτοκράτορας έχασε εδάφη της αυτοκρατορίας. Αντιθέτως η «Βυζαντινή Φιλοσοφία» δεν χρειαζόταν έντονα πολιτικά γεγονότα για να διατυπωθεί, αλλά ήταν καθαρά προϊόν εργασίας προσωπικού στοχασμού. Δεν είναι τυχαίο ότι η παρουσία της ξεκινά μόνον από τον 9^ο αιώνα και μετά, όταν θα έχουν παύσει οι αιρετικές έριδες και δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ πια Οικουμενική Σύνοδος, ακριβώς γιατί ήταν προϊόν ακαδημαϊκής έρευνας και στοχασμού.

[Συνεχίζεται]

[6] Γεωργίου Δ. Μαρτζέλου, *Ιστορία της ορθόδοξης θεολογίας και πνευματικότητας. (Σημειώσεις από πανεπιστημιακές παραδόσεις)*, Θεσσαλονίκη 1995 - 1996, σελ. 23 - 24

<http://bitly.com/2afEAdE>